

ДВА СТАРОКИНЕСКА ФИЛОЗОФА

Лао Ц` (Lao Zi) је, вероватно, рођен петсто седамдесете године пре наше ере. О његовом животу се веома мало зна. Легенде кажу да је живео сто шездесет или чак двеста година. За собом је оставио (а можда је и неко од његових следбеника записао) књигу афоризама, дубоко промишљених филозофема. Децембра, хиљаду девесто седамдесет треће године, у провинцији Хунан је откривена гробница из династије Хан, у којој су пронађена два примерка преписа (на свили) књиге *Лао Ц`*. Овим открићем, покренута су бројна истраживања везана за овај спис, који је настао негде између шестог и петог века пре наше ере.

ИЗБОР ИЗ КЊИГЕ *ЛАО Ц`*

* * *

Неосноване претпоставке, као површно (и ничим засновано) показивање *дао* – вог сјаја, почетак су глупости.

Зато, велики муж борави (тамо) где је искреност (чина),

а не где је лакомислено (дела);

где је неукрашена једноставност (простог),

а не (тамо) где је површна блиставост (изгледа).

Одбаци лакомислено и површну блиставост,

а узми искреност и неукрашену једноставност.

* * *

Ко пуно јури за славом не постаје славан.

* * *

Не излази из куће (бића),

а зна (шта се дешава) под небеским покривачем.

Не извирује кроз прозоре (бића),

а (у стању је да) зна *дао* неба.

Што даље идеш (од места које ти по природи припада),

све мање знаш (шта јесте а шта није).

Зато, мудрац (који је сједињен са *дао*-ом),

не иде (нигде) а зна,
не гледа (разноврсно спољашњег света) а има јасан увид,
не чини (бесмислено) и (баш због тога) упева.

* * *

(Ко) тежи знању, сваким даном увећава (знање и жеље),
(ко) тежи *дао*-у, сваким даном умањује (знање и жеље),
умањивати и умањивати (тако)
све док се не постигне чин (из) празног (*дао*-а).
(Уколико постигнемо да) неделамо (бесмислено), већ из празног (*дао*-а),
нема ствари која се не може урадити (са успехом).
(Ако настојимо да) овладамо (свим стварима) под небом,
(треба) увек празно ствари (узети као оно битно).
(А ако бесмислени) чин појаве неке ствари узмемо (као битно),
(онда) не владамо ничим под небом.

* * *

Према добрим (људима) сам добар,
према лошим (људима) сам такође добар,
тако (и од једних и од других) примавам доброту.
(Онима) којима се може веровати, верујем,
(онима) којима се не може веровати, такође верујем,
тако (и од једних и од других) примавам веру.

* * *

(Царске) палате су чисте и лепо уређене,
поља (народа) обрасла коровом,
амбари празни,
(а они горе) обучени у раскошна одела,
опасани вредним мачевима,
прекомерно похлепни гомилају благо,
вође су то (лоповских) банди (а не угледни грађани).
Колико су само (они и њихова дела) удаљени од *дао*-а!

* * *

Ах, несреће, срећа се у вама скрива;
Ах, среће, несрећа се у вама гнезди.
Ко (је тај ко) зна њихов крајњи исход?
Они немају (у свом јављању) никаквих правила.
Нормално се за час окрене у ненормално,
добро се за трен окрене у зло,
људска (збуњујућа) уплетеност (у хаотично бивања) одавно траје!

* * *

Дао је (оно) по чему све ствари јесу (то што јесу),
добри људи (га) као драгуљ (пазе),

лоши људи (га) као (оно) битно (за животну моћ) чувају.
Лепо изговорене речи наводе (људе) да их поштују (и од њих уче),
лепо изведена дела наводе (људе) да обратe пажњу (на њих).
Како (*дао*) лоши људи
могу одбацити?
Зато
устоличавамо сина неба,
постављамо царске службенике,
(поклањамо) жад (као) прво,
четири (врана) коња (као) друго (у служби обредних дарова),
(али) зар (им) није боље даровати *дао* (као драгоцену обредног чина).
Зашто се у древно време тако (цуно) вредновао *дао*?
Сви која су му тежили нису (га) нужно (и) добили,
(али) зар су га они који су се огрешили о њега могли избећи?
Ето, због тога је (*дао*) сматран драгоценим под небеским покривачем.

* * *

(Ако) олако дајете обећања сигурно ће тражити да их (и) испуните.

Делај (против *дао*-а) покварићеш (потку бића);
владај (против *дао*-а) изгубићеш (све).

Зато, мудрац

дела из празног (*дао*-а) и не квари (потку бића),

влада из празног (*дао*-а) и не губи (ништа).

Људи (често) на прагу успеха (све) покваре.

(Ако) на крају (неког делања) остварујемо (исту преданост)

као на почетку, ништа нећемо покварити.

* * *

Истините речи нису лепе (за ухо),
лепе речи (за ухо) нису (обично) истините.

* * *

Мудрац не чува (себично за себе),
до краја (својих моћи) помаже друге (људе).

Неба *дао*

добро чини (свим стварима) и не повређује (их).

Мудраца *дао*

(људима) испуњење доноси и не (гони их у бесмислене) сукобе.

* * *

Не треба насиљем (узнемиравати) пребивалишта људи,
не треба живот народа ометати.

Само (ако владар) не омета живот народа,

народ га неће мрзети (и проклињати).

* * *

(Иако) неба *дао* нема наклоности,
(ипак се понекад учини да је) увек ту (и да помаже) добром човеку.

* * *

Дао је празан и без облика,
употребности неисцрпне.
Ах, како је само дубок,
изгледа да је праотац свега.
Никада се (потпуно) не појављује,
скроман у својој моћи.
Не сукобљава се,
(сусретне ли) светло, он је то светло,
(сусретне ли) прашину, он је та прашина.
Ах, како је само невидљив,
иако га нема, он ипак јесте.
Ја не знам одакле долази,
чини ми се (да је) пре свих богова
он већ био ту.

* * *

Пуно приче, бројне невоље,
боље је усредсредити се ка унутарњем.

ЧУАНГ Ц (Zhuang Zi) је један од најзначајнијих филозофа старе Кине. Живео је од триста шездесет девете до двеста осамдесет шесте године пре наше ере. Припада, заједно са Лао Ц-ом, филозофима који су у центар свог интересовања ставили *дао*. Књига која се њему приписује, чији је само део изворно његов, збирка је филозофских есеја, анегдота и поучних прича.

ИЗБОР ИЗ КЊИГЕ ЧУАНГ Ц

* * *

Једном је Чуанг Чоу (Zhuang Zhou) сањао да је лептир. Лако је летео поигравајући се, лутао од места до места, доконо, безбрижно, и није знао да је Чоу. Одједном се пробудио, и било му је јасно да је Чуанг Чоу. Али (још увек) није био начисто, да ли је то Чуанг Чоу сањао да је лептир, или је то био лептир који је сањао да је Чуанг Чоу? Нужно је да међу њима постоји разлика. Ова врста промене се назива: 'преобликовање окретањем бића'.

* * *

Путеве су људи раскрчили, имена стварима су људи наденули. Оно што има моћ да може, има своје сопствене разлоге за то. Оно што нема моћ

да може, има своје сопствене разлоге за то. Оно што јесте, има своје сопствене разлоге што јесте. Оно што није, има своје сопствене разлоге што није. Зашто је то тако?

Сопство има своје разлоге постојања, па зашто онда није?

Сопство има своје разлоге непостојања, па зашто онда јесте?

Сопство има своје разлоге да може, па зашто онда не може?

Сопство има своје разлоге да не може.

Сва бића, изворно, имају своја места која могу (места моћи), и нема ствари која није, и нема ствари која не може (из њих потећи). Зато су влат траве и велико дрво, ружна жена и лепотица Ш. са запада, и све чудесне и необичне ствари старине, гледано из угла разлога (свог постојања), могу узети као једно. Ако се све ствари могу делити, нужно је да имају своје сабирање. Уколико се могу сабирати, нужно је да се могу и делити. Отуда, све ствари, гледано из угла свог телесног састава, нису ни потпуно савршене, ни потпуно несавршене, све (оне) потичу из нечег свеобухватног.

* * *

У празном је искон, без пуног и без имена (које би га именовало). Појавом једног, оно се усталило, али без облика. (Тек) када су бића добила (једно) родила су се, то се зове потенцијална моћ испољавања (*дао-а*). Безоблично је (у себи) већ било подељено. Оно се кретало ван времена, (а то што се уопште и појавило) назива се налог или наговор (*дао-а*). (*Дао*) тече и кретањем (подстиче да се) рађају бића. Она се (на тај начин) обликују, у њима су (космичке) шаре (по којима јесу то што јесу), то се зове имати облик (свега што се открило). Облици (у себи) имају дух, који им даје посебан смисао (у односу на све које то нема), то се зове унутарња природа (*јојавној*). Неговањем потенцијалне моћи испољавања (*дао-а*) враћамо се назад у њу, а то је по свему једнако искону.

* * *

Дунг Гуо Ц` упита Чуанг Ц`-а: »Где се налази тај (твој) такозвани *дао*«?

Чуанг Ц` рече: »Нема места где га нема.«

Дунг Гуо Ц`: »Дај ми један пример.«

Чуанг Ц`: »У мравима и зрикавцима.«

Дунг Гуо Ц`: »Зар у тим нижим бићима?«

Чуанг Ц`: »У класју житарица.«

Дунг Гуо Ц`: »Како, још ниже?!«

Чуанг Ц`: »У препу и циглама.«

Дунг Гуо Ц`: »Шта, зар и ту?«

Чуанг Ц`: »У измету и мокраћи.«

* * *

Уколико се ти и ја споримо, и ти ме надговориш, а ја не успем да ти се супротставим, да ли то значи да си у праву? Да ли то значи да сам ја погрешно? Уколико те ја надговорим, а ти не успеш да ми се супротста-

виш, да ли то значи да сам ја у праву? Да ли то значи да си ти погрешно? Значи ли то да је један од нас двојице у праву, а да други то није? Или (да то можда не значи да смо) и ти и ја у праву, или (да) и ти и ја грешимо? То (је оно што) ми не можемо да знамо. (Добро, а) да позовемо неког трећег да пресуди. И кога би ми уопште и могли да замолимо да дође и процени ко је у праву а ко не? Ако позовемо некога ко се слаже са тобом, као твој истомишљеник, како може непристрасно да суди? А ако замолимо некога ко исто мисли као и ја, он би онда био мој истомишљеник, како он може непристрасно да суди? Уколико позовемо некога ко се не слаже ни са тобом ни са мном, како неко ко је тако (незаинтересован и) различит (од нас), може да суди (у нашем спору)? А ако замолимо неког ко се слаже и са тобом и са мном, како да он, као неко ко мисли као ти и ја, суди (непристрасно)? Дакле (изгледа) да ни ти ни ја, нити било ко други, може пресудити ко је у праву а ко не. Кога још да чекамо да разреши (наш спор)?

Уводне напомене написао
и са сјајарокијеској иревео
РАДОСАВ ПУШИЋ